

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-54-50>

УДК 336.02:330.341.1

Іванов Валерій Юрійовичздобувач ступеня «доктор філософії»,
Одеський національний економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-7260-7370>**Valerii Ivanov**

Odesa National Economics University

**ТЕОРЕТИЧНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ
ФІНАНСОВИХ ВАЖЕЛІВ І СТИМУЛІВ РОЗВИТКУ
СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ****THEORETICAL CONCEPTUALIZATION
OF FINANCIAL LEVERS AND INCENTIVES FOR
THE DEVELOPMENT OF ECONOMIC ENTITIES**

Анотація. У статті досліджено концептуальні засади фінансових важелів і стимулів як складових фінансового механізму розвитку суб'єктів господарювання в умовах економічної трансформації та нестабільності фінансових ринків. Здійснено міждисциплінарний аналіз понять «фінансовий важіль», «фінансовий інструмент» і «фінансовий метод», з урахуванням етимологічного походження, функціонального призначення та рівня абстракції, що дозволяє чітко окреслити їх роль у реалізації фінансової політики. Визначено, що фінансовий важіль є засобом посилення дії інструментів, а його ефективність залежить від обраного методу впливу. Розкрито зміст позитивних і негативних фінансових стимулів як зовнішніх мотиваторів зміни економічної поведінки суб'єктів господарювання, акцентовано на їх потенціалі як інструментів державного регулювання.

Ключові слова: фінансові важелі, фінансові стимули, фінансовий механізм, фінансові інструменти, фінансові методи.

Summary. In modern conditions, the theoretical understanding of financial levers and incentives as means of state influence on the development of economic entities in the context of modern economic challenges is of particular relevance. The purpose of the study is to deepen the theoretical foundations of financial levers and incentives as interdependent means of state regulation of the economic activities of economic entities, with an emphasis on their functional role in the financial mechanism. In the process of the study, general scientific and special methods of cognition were used, in particular analysis and synthesis, induction and deduction, a systematic approach, abstraction and generalization. The article examines the essence and role of financial levers and incentives as means of influence on the development of economic entities in the context of economic transformation and instability of financial markets. It was found that in the scientific discourse there is no single approach to the interpretation of the concept of “financial levers”, which is due to the complexity of financial processes and the ambiguity of the definition itself. An interdisciplinary analysis of the concepts of “finance” and “lever” was conducted, substantiating the expediency of interpreting financial leverage as a means of influence in a financial mechanism that ensures the achievement of an effect by changing the parameters of a financial instrument or the conditions of its application. The concepts of “financial leverage”, “financial instrument” and “financial method” were distinguished, and their comparative characteristics were proposed according to a number of criteria, which allows for a systematic analysis of the impact on business entities. Particular attention was paid to the classification of financial leverage by the nature of the impact – on positive and negative incentives, which play a key role in shaping the financial behaviour of economic agents. It was proved that the effectiveness of financial policy largely depends not only on the availability of financial instruments, but also on correctly selected levers and methods of their application.

Keywords: financial leverage, financial incentives, financial mechanism, financial instruments, financial methods.

Постановка проблеми. У сучасній економіці, що характеризується високою динамікою, зовнішніми шоками та структурними трансформаціями, особливого значення набуває системне осмислення сутності фінансових важелів і сти-

мулів як ключових засобів впливу на мотивацію, інвестиційну активність і конкурентоспроможність бізнесу. Теоретична концептуалізація цих понять дозволяє закласти наукове підґрунтя для формування ефективних фінансово-економічних

стратегій, спрямованих на сталий розвиток суб'єктів господарювання, з урахуванням як національних, так і глобальних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У своїх наукових працях вчені приділяють значну увагу питанням фінансових важелів і стимулів як важливих засобів впливу на розвиток суб'єктів господарювання. Так, В. Базилевич розглядає фінансові важелі як «конкретні форми здійснення процесів розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту та національного доходу» [7, с. 20]. В. Баранова та І. Мамонтова окреслюють фінансові важелі як «певні економічні інструменти, застосування яких дає економічний ефект (підсилюють дію інструментів)» [8, с. 13]. О. Вараксіна й А. Перебийніс визначають фінансові важелі як «прийоми дії фінансових методів» [9, с. 30]. В. Горин вивчає фінансові важелі як «засоби, які призначені привести у дію фінансові інструменти, а також визначати параметри їхнього застосування» [12, с. 112]. І. Колесова описує фінансові важелі як «конкретні прийоми управлінської дії фінансових методів» [15, с. 107]. Т. Рибакіна висвітлює фінансові важелі як «регулятори, що використовуються як засіб впливу на економічний стан об'єкту регулювання» [19, с. 153]. В. Опарін зазначає, що «у будь-якому механізмі управління ґрунтується на використанні відповідних важелів, проте самі по собі вони нічого не визначають і не вирішують» [17, с. 63]. А. Сава та Б. Сидорук намагаються концептуально розмежувати сферу дії фінансових важелів і стимулів [20, с. 170].

Незважаючи на значну увагу, яку науковці приділяють дослідженню фінансових важелів і стимулів розвитку суб'єктів господарювання, аналіз наукових підходів свідчить про відсутність єдності у трактуванні цих понять. У працях провідних вітчизняних дослідників фінансові важелі описуються через призму різних аспектів: як форми перерозподілу, інструменти, прийоми, регулятори чи засоби активізації дії фінансових методів. При цьому концептуальне розмежування понять «фінансовий важіль» і «фінансовий стимул» залишається недостатньо чітким, а спроби їх розмежування, потребують подальшого теоретичного поглиблення. Це свідчить про актуальність дослідження, спрямованого на уточнення сутності та функціонального призначення зазначених дефініцій.

Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності фінансових важелів і фінансових стимулів як взаємодоповнюючих засобів державного впливу на економічну поведінку суб'єктів господарювання, а також уточнення їх функціонального призначення у структурі фінансового механізму, що дозволяє сформулювати основу для побудови дієвої фінансової політики стимулювання економічної активності в умовах ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасних умовах трансформації економіки, зростання конкуренції та нестабільності фінансових ринків особливої актуальності набуває проблема пошуку ефективних засобів впливу на розвиток суб'єктів господарювання. З-поміж таких інструментів ключову роль відіграють фінансові важелі та стимули, які виступають важливими елементами фінансового механізму і використовуються з метою забезпечення стійкості, інноваційної активності та підвищення ефективності функціонування господарюючих суб'єктів.

У науковій літературі та прикладному дискурсі немає єдиного підходу до трактування сутності поняття «фінансові важелі», що зумовлено складністю фінансових процесів, різноманітністю підходів до управління ними, а також багатозначністю самого поняття «важіль» у контексті функціонування фінансового механізму. У цьому контексті є всі підстави вважати за доцільне тлумачити поняття «фінансові важелі» через синтез двох базових економічних дефініцій – «фінанси» і «важіль».

Зарубіжні вчені категорію «фінанси» розглядають з позицій інвестування, управління ресурсами, прийняття економічних рішень, а також створення вартості. Так, Акан М. і Тевфік А.Т. вважають, що «фінанси – це вчення про придбання та інвестування грошових коштів та інших фінансових активів з метою максимізації вартості чи багатства особи чи фірми» [1, с. 3]. МакЛейні Е.Дж. трактує фінанси як «прийняття рішень щодо того, які інвестиції потрібно здійснювати та як найкраще фінансувати ці інвестиції» [5, с. 3]. Далквіст Дж. і Найт Р. стверджують, що «фінанси – це наука про управління, рух та залучення грошей; розуміння використання та джерел утворення грошових коштів, а також концепції компромісу між ризиком та винагородою» [2, с. 8]. Фабозці Ф.Дж. і Петерсон Дрейк П. під фінансами розуміють «застосування економічних принципів до прийняття рішень, що передбачає розподіл коштів в умовах невизначеності» [3, с. 3].

Українські дослідники розглядають категорію «фінанси» як багатогранне явище, що охоплює економічні відносини, механізми формування, розподілу та використання фінансових ресурсів, а також інструменти соціально-економічного розвитку. Так, Васютинська Л.А. визначає, що «фінанси – це сукупність економічних відносин, які виникають між державою, фізичними та юридичними особами з приводу розподілу та перерозподілу ВВП, а в окремих випадках й національного багатства держави, з метою формування фінансових ресурсів для забезпечення розвитку суспільства» [11, с. 12]. Кириленко О.П. говорить, що «фінанси – це відносини, пов'язані із формуванням та рухом фондів грошових коштів»

[13, с. 8]. Лисяк Л.В. вбачає, що «фінанси – це розподільні відносини, що виникають з приводу розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту й національного доходу в грошовому вираженні» [16, с. 16]. Опарін В.М. описує, що «фінанси – це сукупність грошових відносин, пов'язаних з формуванням, мобілізацією і розміщенням фінансових ресурсів та з обміном, розподілом і перерозподілом вартості створеного на основі їх використання валового внутрішнього продукту, а за певних умов і національного багатства [17, с. 5].

Щодо поняття «важіль», то у фізиці він є засобом для підсилення дії меншою силою через точку опори. Так, Кріспін Ф.С. визначає важіль як «жорсткий стрижень, що обертається навколо осі або точки опори» [4, с. 247]. Рамалінгам К.К. розглядає важіль як «просту машину для отримання механічної переваги» [6, с. 72]. Кірієнко О.А. зазначає, що важіль – це «стрижень з опорою обертання; ланка важільного механізму» [14, с. 7]. При цьому найбільш розгорнуте трактування надає Бусел В. Т., який трактує важіль як «простий механізм для зрівноважування більшої сили меншою; найпростіше знаряддя у вигляді стрижня, що може обертатися навколо нерухомої точки опори і служить для піднімання, підважування чого-небудь, зрівноважуючи більшу силу за допомогою меншої; засіб, яким можна надати

дії, сприяти розвитку чого-небудь або поживити, підсилити діяльність кого-, чого-небудь» [10, с. 107].

На основі синтезу поданих трактувань категорії «фінанси» та терміну «важіль», а також їх міждисциплінарного аналізу, можемо стверджувати, що фінансовий важіль виступає засобом впливу у фінансовому механізмі, який забезпечує досягнення різних ефектів шляхом зміни параметрів фінансового інструменту або умов його використання. У своїй суті фінансовий важіль виступає аналогом фізичного важеля – він дозволяє «зрушити» фінансовий інструмент завдяки правильно прикладеній силі впливу через точку опори.

У контексті дослідження фінансових важелів і стимулів розвитку суб'єктів господарювання необхідним є розмежування понять «фінансовий важіль», «фінансовий інструмент» і «фінансовий метод», що забезпечує системність вивчення складових фінансового механізму, дає змогу точно ідентифікувати джерела ефективності чи неефективності впливу на суб'єктів господарювання та створює основу для побудови ефективно фінансової політики щодо стимулювання економічної активності. Відтак нами сформована табл. 1 із порівнянням понять «фінансовий важіль», «фінансовий інструмент» і «фінансовий метод», складена за низкою ключових критеріїв.

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика ключових елементів фінансового механізму

Критерій	Фінансовий важіль	Фінансовий інструмент	Фінансовий метод
Етимологічне походження	Від д.-верх.-нім. wāge (wāage) – рухати, нести; важити	Від лат. instrumentum – знаряддя	Від грец. methodos – шлях, спосіб досягнення
Суть	Засіб впливу, що посилює ефект або змінює напрямок дії	Конкретне фінансове знаряддя, що застосовується для досягнення фінансових цілей	Спосіб або прийом здійснення фінансових дій
Призначення	Стимулювання чи гальмування фінансових процесів	Забезпечення реалізації фінансової політики,	Організація фінансових дій і процедур
Форма реалізації	Кількісні та якісні параметри: ставки, пільги, норми, нормативи, ліміти, межі	Фінансове знаряддя: податки, трансферти, грошова маса, іноземна валюта	Сукупність прийомів: фінансове забезпечення, фінансове регулювання
Рівень абстракції	Середній: поєднує параметри та механізми дії	Низький: конкретні практичні знаряддя	Вищий: організаційна логіка дій
Приклад із практики	Ставка ПДВ як важіль стимулювання/обмеження споживання; обсяг пільг на податок на прибуток	Податок на прибуток, облігації внутрішньої державної позики, емісія валюти	Фінансове регулювання через встановлення норм фінансування освітніх закладів
Місце в структурі фінансового механізму	Внутрішній активізуючий чинник, що забезпечує силу впливу інструментів	Базові складові фінансового механізму, через які реалізується фінансова політика	Узагальнюючі способи реалізації фінансової політики через інструменти
Тип впливу	Опосередкований, через зміну параметрів	Прямий, через застосування інструменту	Структурний, через спосіб організації дій
Взаємозв'язок з іншими категоріями	Працює через інструменти; забезпечує дієвість методів	Є носієм важелів і виконавцем методів	Організовує використання інструментів і активізує важелі

Джерело: складено автором на основі [8; 10; 12; 17]

За даними табл. 1 можемо зробити висновок, що:

– фінансовий метод – це шлях дії (як діяти?), тобто організаційна логіка дій, що визначає, як саме держава або інші суб'єкти реалізують фінансову політику (через фінансове регулювання або фінансове забезпечення);

– фінансовий інструмент – це прилад (чим діяти?), тобто практичне знаряддя, за допомогою якого реалізується метод (наприклад, податки, трансферти, кредити, депозити, грошова маса);

– фінансовий важіль – це засіб впливу або посилення дії, що передбачає коригування параметрів інструментів або умов їх застосування (як посилити чи послабити дію?).

В межах дослідження можна говорити, що суб'єкти господарювання реагують не лише на наявність фінансової підтримки (інструмент), а й на конкретні умови її застосування (важіль) та організацію доступу до неї (метод). Наприклад, бюджетний кредит (інструмент) може бути неефективним без правильно обраного важеля – процентної ставки та методу – процедур фінансового забезпечення через державні програми.

З точки зору Опаріна В.М. фінансові важелі за напрямом своєї дії поділяються на стимули та санкції. Причому на думку науковця у широкому розумінні стимули включають і санкції [17, с. 63]. Бусел В.Т. розглядає стимул як «те, що викликає зацікавленість у здійсненні чого-небудь; спонукальну причину до здійснення чогось; подразник, який викликає реакцію [10, с. 1392]. Відтак фінансові стимули ми пропонуємо визначати як будь-які впливи фінансового характеру, які спонукають економічного суб'єкта змінити свою поведінку у бажаному для держави або іншого регулятора напрямі. Причому стимулювання охоплює не тільки позитивне заохочення (преференції, пільги, трансферти), а й негативне – попередження, обмеження, штрафи, тобто санкції, які діють як стримуючі або коригуючі стимули.

Як наголошує Орлова Н.Г., у теорії мотивації виділяють: позитивну мотивацію (заохочення, нагороди) та негативну мотивацію (покарання, штрафи, санкції) [18, с. 34]. Водночас стимули розуміють як засоби, за допомогою яких може здійснюватися зовнішнє мотивування [18, с. 35]. У фінансах зазначене проявляється через:

– позитивні стимули, які сприяють розвитку економічної активності, підвищенню конкурентоспроможності та заохоченню до бажаної поведінки. Їхній основний механізм дії – надання фінансових переваг або полегшення фінансового навантаження;

– негативні стимули (санкції), тобто фінансові обмеження або покарання, що застосовуються з метою недопущення або припинення небажаної економічної поведінки. Вони мають дисципліну-

ючий характер і спрямовані на забезпечення відповідальності.

Отже, позитивні фінансові стимули активізують економічну діяльність, створюють сприятливе середовище для розвитку бізнесу, тоді як негативні фінансові стимули стримують порушення, формують фінансову дисципліну та забезпечують відповідальність за економічну поведінку. Обидва види стимулів є необхідними елементами фінансового механізму, які мають бути збалансованими та чітко скоординованими для забезпечення розвитку суб'єктів господарювання.

У контексті дослідження розвитку суб'єктів господарювання доцільно розглядати не лише фінансові важелі, а й фінансові стимули, оскільки ці два інструментальні поняття виконують принципово різні, але взаємодоповнювальні функції у фінансовому механізмі впливу держави на економічну поведінку суб'єктів господарювання.

Як зазначають Сава А.П. та Сидорук Б.О., важіль створює умови господарювання, тобто формує середовище, в якому суб'єкт функціонує, забезпечуючи стабільність, передбачуваність і структурованість економічних процесів [20, с. 170]. Згідно з цим підходом, важелі задають рамки можливої поведінки, зокрема через встановлення ставок оподаткування, норм амортизації, обсягів бюджетного фінансування, рівнів державних гарантій тощо. Іншими словами, важіль має регулятивну функцію, яка окреслює допустимі межі економічної активності.

Однак сам факт існування таких меж ще не гарантує бажаного результату. Для того щоб суб'єкти господарювання рухались у напрямі, який відповідає цілям фінансової політики, необхідно забезпечити мотиваційний вплив. У цьому контексті на перший план виходять фінансові стимули як зовнішні рушійні сили, що спонукають до конкретних дій, спрямованих на досягнення цільового стану. На відміну від важелів, які задають можливості, стимули викликають реакцію, тобто діють як каталізатор змін у поведінці економічного агента. На думку Сави А.П. та Сидорука Б.О., «стимул виступає мотивом до діяльності й тільки за цих умов стає дієвим» [20, с. 170].

Позаяк недостатньо лише створити певні умови (через фінансові важелі) – важливо спонукати суб'єкт до бажаної активності, наприклад до інвестування в інновації, до підвищення продуктивності праці, до формалізації бізнесу, до дотримання податкової дисципліни, до соціально відповідального ведення бізнесу. Саме фінансові стимули – як позитивні (податкові пільги, трансферти, пільгові кредити), так і негативні (штрафи, фінансові санкції) – можуть забезпечити перехід від потенційної можливості до реальної дії.

Отже, фінансові важелі забезпечують стабільну рамкову інфраструктуру економічного середовища. Фінансові стимули активізують економічну поведінку в межах цих рамок, орієнтуючи її на досягнення пріоритетів фінансової політики. Інакше кажучи, важелі формують «сцену» для дії, а стимули – «режисують» цю дію, надаючи їй бажаного змісту і динаміки. Такий поділ дозволяє оптимізувати фінансовий механізм, спрямований на сталий розвиток суб'єктів господарювання в умовах ринкової економіки.

У системі державного регулювання економіки фінансові важелі та фінансові стимули посідають ключове місце, оскільки виступають базовими засобами впливу на поведінку суб'єктів господарювання. Їх функціонування та призначення є взаємопов'язаними, але не тотожними – кожен із них виконує специфічну роль у забезпеченні ефективності господарської діяльності в умовах ринкової трансформації та сталого розвитку.

Фінансові важелі формують умови, середовище та обмеження для функціонування економічних агентів. Їх основне призначення полягає у здійсненні регуляторного впливу, що визначає економічні параметри прийняття рішень суб'єктами господарювання. Завдяки фінансовим важелям держава:

- визначає ставки податків і зборів, встановлює податкові пільги;
- затверджує норми бюджетного фінансування та державного замовлення;
- регламентує умови кредитування, фінансової звітності, амортизаційної політики тощо.

Загалом призначення фінансових важелів полягає у створенні цілісного простору, в якому здійснюється діяльність суб'єктів господарювання. Вони не стільки змінюють мотивацію, скільки визначають межі допустимої поведінки, орієнтуючи діяльність господарюючих суб'єктів у межах інституційної стабільності, правового поля й макрофінансової рівноваги.

Фінансові стимули, у свою чергу, мають іншу логіку дії: вони виконують мотиваційну функцію, оскільки безпосередньо впливають на інтереси економічного суб'єкта, спонукаючи його до певних дій. Стимули можуть бути:

- позитивними (зменшення податкового навантаження, доступ до пільгових кредитів, грантів, трансфертів, бюджетних інвестицій);
- негативними (штрафні санкції, підвищені ставки податків за порушення екологічних або соціальних стандартів, фінансова відповідальність за невиконання договірних зобов'язань).

У цілому призначення фінансових стимулів полягає в активізації поведінкової реакції

суб'єкта, у формуванні зовнішнього імпульсу, який спонукає до змін, досягнення результату, реалізації цільових функцій (наприклад, інвестування в інновації, вихід на зовнішні ринки, підвищення соціальної відповідальності тощо).

У поєднанні фінансові важелі та стимули створюють баланс умов і мотивацій. Якщо фінансові важелі задають інституційно-економічні параметри, то фінансові стимули формують поведінкові імпульси, орієнтуючи суб'єктів господарювання на досягнення пріоритетів державної політики – інноваційності, конкурентоспроможності, екологічної та соціальної відповідальності.

Успішність фінансової політики щодо розвитку суб'єктів господарювання залежить від оптимального поєднання важелів і стимулів, їх адекватності до стану економіки, а також своєчасності й гнучкості в умовах динамічних змін внутрішнього і зовнішнього середовища.

Висновки. Фінансові важелі й стимули є ключовими елементами фінансового механізму, які забезпечують цілеспрямований вплив на поведінку суб'єктів господарювання в умовах економічної трансформації, нестабільності та зростання конкуренції. Розмежування понять «фінансовий важіль», «фінансовий інструмент» та «фінансовий метод» дозволяє досягти системного підходу до аналізу та формування ефективної фінансової політики. Зокрема, фінансовий важіль виступає засобом підсилення або коригування дії інструментів, інструменти – практичними носіями дії, а методи – організаційною логікою їх реалізації. Це забезпечує можливість комплексного впливу на економічну активність суб'єктів через поєднання механізмів стимулювання та санкціонування.

Виявлено, що ефективність застосування фінансових важелів значною мірою залежить не лише від вибору конкретного інструменту, а й від точності його налаштування (параметризації) та обраного методу реалізації. Крім того, доведено, що стимули можуть мати як позитивний, так і негативний характер, причому обидва напрями є необхідними складовими дієвої фінансової політики.

Перспективи подальших досліджень доцільно зосередити на емпіричному аналізі ефективності окремих фінансових важелів у розрізі галузей економіки або типів підприємств, а також оцінці впливу комбінацій важелів, інструментів і методів на поведінку суб'єктів господарювання в умовах нестабільного зовнішнього середовища, що сприятиме удосконаленню фінансового механізму розвитку суб'єктів господарювання, формуванню ефективного середовища для економічного зростання та підвищенню стійкості національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Akan M., Tevfik A. T. *Fundamentals of Finance : Investments, Corporate Finance, and Financial Institutions*. Berlin : De Gruyter, 2020. 428 p.
2. Dahlquist J., Knight R. *Principles of Finance*. Houston : Kendal Hunt Publishing, 2022. 641 p.
3. Fabozzi F. J., Peterson Drake P. *Finance: capital markets, financial management, and investment management*. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2009. 811 p.
4. Krispin F. S. *Dictionary of technical terms*. 11th edit. New Delhi : Oxford & IBH Publishing Co., 1970. 455 p.
5. McLaney E. J. *Business Finance: Theory and Practice*. 11th edit. Harlow : Pearson Education Limited, 2017. 544 p.
6. Ramalingam K. K. *Handbook of mechanical engineering terms*. New Delhi : New Age International Publisher, 2009. 368 p.
7. Базилевич В. Д., Баластрик Л. О. Державні фінанси : навч. посіб / за заг. ред. В. Д. Базилевича. Вид 2-ге, доп. і перероб. Київ : Атіка, 2004. 368 с.
8. Баранова В. Г., Мамонтова І. В. Дискусійні питання класифікації фінансових важелів. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. №7-8 (284-285). С. 12–15.
9. Вараксіна О. В., Перебийніс А. В. Управління фінансовими ресурсами як ключовий чинник формування конкурентоспроможності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. Вип. 30. С. 28–31.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
11. Волохова І. С., Шикіна Н. А., Волкова О. Г. Фінанси : навч. посіб. / за заг. ред. І. С. Волохової. Харків : Видавництво «ПромАрт», 2018. 262 с.
12. Горин В. П., Дем'янишин В. Г., Кириленко О. П. та ін. Фінанси : підручник / за ред. А. І. Крисоватого. Тернопіль : ЗУНУ, 2024. 632 с.
13. Кириленко О. П. Фінанси (Теорія та вітчизняна практика) : навч. посіб. Тернопіль : Астон, 2002. 212 с.
14. Кірієнко О. А. Термінологічний словник-довідник з прикладної механіки для студентів технічних напрямів підготовки. Київ : НТУУ «КПІ», 2014. 132 с.
15. Колесова І. В. Модернізація фінансового механізму корпорацій. *Економічний вісник НГУ*. 2011. №2. С. 101–109.
16. Лисяк Л. В., Качула С. В., Міщенко Л. О., Міщенко Д. А. Фінанси : навч. посіб. / за ред. Л. В. Лисяк. Дніпро : ТОВ «Акцент ПП», 2017. 298 с.
17. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посіб. 4-те вид., без змін. Київ : КНЕУ, 2007. 240 с.
18. Орлова Н. Г. До питання про мотивацію працівників. *Наукові записки. Серія: Право*. 2021. Вип. 11. С. 33–38.
19. Рибаківа Т. О. Фінансові важелі регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 39. С. 151–156.
20. Сава А. П., Сидорук Б. О. Обґрунтування комплексу фінансово-кредитних важелів в системі стимулювання екобезпечного аграрного виробництва. *Інноваційна економіка*. 2013. №8. С. 168–173.

References:

1. Akan M., Tevfik A. T. (2020) *Fundamentals of Finance : Investments, Corporate Finance, and Financial Institutions*. Berlin : De Gruyter.
2. Dahlquist J., Knight R. (2022) *Principles of Finance*. Houston : Kendal Hunt Publishing.
3. Fabozzi F. J., Peterson Drake P. (2009) *Finance: capital markets, financial management, and investment management*. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc.
4. Krispin F. S. (1970) *Dictionary of technical terms*. 11th edit. New Delhi : Oxford & IBH Publishing Co.
5. McLaney E. J. (2017) *Business Finance: Theory and Practice*. 11th edit. Harlow : Pearson Education Limited.
6. Ramalingam K. K. (2009) *Handbook of mechanical engineering terms*. New Delhi : New Age International Publisher.
7. Bazylevych V. D., Balastryk L. O. (2004) *Derzhavni finansy [State finance]*. 2nd edit. Kyiv : Atika. (in Ukrainian)
8. Baranova V. H., Mamontova I. V. (2021) *Dyskusiini pytannia klasyfikatsii finansovykh vazheliv [Discussion issues of the classification of financial levers]*. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu – Scientific Bulletin of the Odessa National Economic University*, vol. 7-8, pp. 12–15. (in Ukrainian)
9. Varaksina O. V., Perebyinis A. V. (2020) *Upravlinnia finansovymy resursamy yak kliuchovyi chynnyk formuvannia konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Management of financial resources as a key factor in shaping the competitiveness of an enterprise]*. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy*, vol. 30, pp. 28–31. (in Ukrainian)
10. Busel V. T. (2005) *Velykyi tлумачnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language]*. Kyiv; Irpin : VTF «Perun». (in Ukrainian)
11. Volokhova I. S., Shykina N. A., Volkova O. H. (2018) *Finansy [Finance]* / edit. by I. S. Volokhova. Kharkiv : Vydavnytstvo “PromArt”. (in Ukrainian)
12. Horyn V. P., Demianyshyn V. H., Kyrylenko O. P. et al. (2024) *Finansy [Finance]* / edit. by A. I. Krysovatyi. *Ternopil : WUNU*. (in Ukrainian)

13. Kyrylenko O. P. (2002) *Finansy (Teoriia ta vitchyzniana praktyka) [Finance (Theory and domestic practice)]*. Ternopil : Aston. (in Ukrainian)
14. Kiriiienko O. A. (2014) *Terminolohichniy slovnyk-dovidnyk z prykladnoi mekhaniky dlia studentiv tekhnichnykh napriamiv pidhotovky [Terminological dictionary-reference book on applied mechanics for students of technical fields of training]*. Kyiv : NTUU “KPI”. (in Ukrainian)
15. Kolesova I. V. (2011) Modernizatsiia finansovoho mekhanizmu korporatsii [Modernization of the financial mechanism of corporations]. *Ekonomichniy visnyk NHU – Economic Bulletin of the NMU*, vol. 2, pp. 101–109. (in Ukrainian)
16. Lysiak L. V., Kachula S. V., Mishchenko L. O., Mishchenko D. A. (2017) *Finansy [Finance]* / edit. by L. V. Lysiak. Dnipro : LLC “Aktsept PP”. (in Ukrainian)
17. Oparin V. M. (2007) *Finansy (Zahalna teoriia) [Finance (General Theory)]*. 4th edit. Kyiv : KNEU. (in Ukrainian)
18. Orlova N. H. (2021) Do pytannia pro motyvatsiiu pratsivnykiv [On the question of employee motivation]. *Naukovi zapysky. Seriia: Pravo – Scientific notes. Series: Law*, vol. 11, pp. 33–38. (in Ukrainian)
19. Rybakova T. O. (2018) Finansovi vazheli rehuliuвання zovnishnoekonomichnoi diialnosti [Financial levers of regulation of foreign economic activity]. *Ekonomichniy visnyk universytetu – Economic Bulletin of the University*, vol. 39, pp. 151–156. (in Ukrainian)
20. Sava A. P., Sydoruk B. O. (2013) Obgruntuvannia kompleksu finansovo-kredytnykh vazheliv v systemi stymuliuвання ekobezpechnoho ahrarnoho vyrobnytstva [Substantiation of the complex of financial and credit levers in the system of stimulating eco-safe agricultural production]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative Economy*, vol. 8, pp. 168–173. (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 11.06.2025